

*Віра Романівна Мельниченко,  
старший викладач кафедри  
соціально-гуманітарних і правових наук  
Інституту інтелектуальної власності НУ «ОЮА»*

## **МІЖГАЛУЗЕВИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ В ГАЛУЗІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Інтелектуалізація людства – один із глобалізаційних процесів, який призначений зробити економіку високопродуктивною і малоенергозатратною, зберегти довкілля з екологічно сприятливими умовами, знешкодити лиха від стихій і кліматичних змін тощо [3, с. 9]. Інтелектуалізація у вітчизняній спільноті зазнала певної деформації, що виражається в принизливих контрастах України в світових рейтингах: між індексом освіти – 18-е місце – і показником валового внутрішнього продукту населення за паритетом купівельної спроможності в доларовому еквіваленті – 90-е місце (Доповідь про розвиток людини – 2010 «Реальне багатство народів: шлях до розвитку людини», – з Програми розвитку ООН).

Ліквідувати дану ситуацію, що породжує багато міжгалузевих суспільно-правових проблем, здатен активно і вміло задіяний інтелектуальний капітал українського народу, яким повинні управляти люди, що мають науково-світоглядне праворозуміння і систему механізмів правореалізації. Це фахівці в галузі права інтелектуальної власності, виплекані вимогами єдиного правового простору і параметрами сучасної юридичної реформації в світовому масштабі. Слід зауважити, що такими фахівцями можуть бути випускники юридичних факультетів з другою вищою освітою на стику наук – юридичних, економічних, технічних, природничих, лінгвістичних та інших. Умови для різкого підвищення активності й ефективності діяльності вчених та інноваторів створить застосування системи стимулів наукової та інноваційної діяльності.

Україна, маючи порівняно низький з розвинутими країнами потенціал об'єктів інтелектуальної власності, значно гірше комерційно його використовує. Відповідно до Міжнародних стандартів оцінки в Україні введена оцінка вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності, яка необхідна на всіх стадіях життєвого циклу об'єкта – в процесі його створення, правової охорони, захисту і комерціалізації.

На 34-й сесії Асамблеї держав-членів Всесвітньої організації інтелектуальної власності було проголошено, що ХХІ ст. стане століттям економіки, заснованої на знаннях, у яких інтелектуальна власність буде основною рушійною силою. Україна, яка є членом ВОІВ, прийняла це як ключовий ресурс модернізаційної стратегії держави.

Активізація в галузі права інтелектуальної власності породила і численні проблеми, які обговорювалися в Україні на парламентських слуханнях, науково-практичних конференціях, задля вирішення яких затверджуються державні програми, творяться концепції, приймаються закони, розробляються методики, реформується система державного управління в галузі охорони та використання інтелектуальної власності. Наприклад, Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про право і захист інтелектуальної власності та посилення її ролі у формуванні національного багатства» повинно бути наділеним системоутворюючою функцією в процесі вирішення проблем у галузі захисту прав інтелектуальної власності. Позитивно сприймається міжгалузєва спрямованість заходів у національному масштабі: запроваджуються курси навчальних дисциплін з інтелектуальної власності на різних спеціалізаціях у вищих навчальних закладах; в Інституті інтелектуальної власності станом на 2010 р. отримали дипломи магістрів і спеціалістів понад 60 суддів [1, с. 40], що вдосконалив судовий захист прав інтелектуальної власності з боку висококваліфікованого суддівського корпусу України.

Необхідною умовою для ефективного створення і використання об'єктів права інтелектуальної власності є наявність у країні державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Формування такої системи переслідує подвійну мету. З одного боку, необхідно законним шляхом закріпити матеріальні і моральні права творців і власників прав на об'єкти інтелектуальної власності, а з іншого – стимулювати в рамках державної політики творчу активність громадян, сприяти поширенню і застосуванню її результатів, заохочувати чесну торгівлю, створити правове забезпечення для комерціалізації інтелектуальної власності, яка б активно працювала на економічний і соціальний розвиток країни. На жаль, чималий масив законодавства України з інте-

лектуальної власності не задовольняє на сьогодні потреб громадян, суспільства і не обслуговує державні та національні інтереси. Правове регулювання відносин між високоінтелектуальними суб'єктами права тісно пов'язане з державним і приватним управлінням інноваційною діяльністю, в науці і промисловості. Нормативно-правові акти даної сфери повинні спрямовуватися на посилення заходів з питань розробки і залучення до господарського обороту результатів інтелектуальної діяльності.

Аналіз якісного стану законодавчої бази України в галузі права інтелектуальної власності та інноваційної діяльності та її зіставлення з відповідним законодавством сусідніх країн вказує на фрагментарність, що є наслідком відсутності методологічного підходу, який мав би забезпечити комплексність формування цілісної інноваційної моделі економічного росту. Багато законів, угод носять рамковий характер, встановлюючи тільки загальні принципи, цілі та завдання, без визначення конкретних механізмів їх реалізації, що є шкідливим у контексті модернізації господарства країни як передумови інновації його для України, а також Росії. Деякі законодавчі положення мають декларативний характер. Спостерігається їх відірваність від реальних видатків на освіту і питому вагу програмно-цільового фінансування наукових досліджень (наприклад, Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність»).

Суттєвим недоліком законодавства в галузі інтелектуальної власності є слабе визначення основних понять категорійного апарату цієї галузі в загальній системі юридичної термінології сучасної української літературної мови (поняття скоріше тяжіють до промислово-економічної термінології російської мови). Вітчизняним фахівцям з юридичної лінгвістики слід ретельніше зайнятись довідниково-інформаційним ресурсом юриста, приводячи тезаурус інтелектуальної власності у відповідність до латинських першопонять, англійських неологізмів.

Українське суспільство не зорієнтоване законодавчою базою права інтелектуальної власності на досягнення кінцевих результатів, матеріалізованих у передових технологіях, нових товарах і послугах, хоч цей орієнтир добре відомий: людині інтелектуальної праці – гідний добробут.

Відсутність стабільності і послідовності в законотворчості також впливає на реалізацію зафіксованих у законах положень про проекти науковомістких технопарків, зон пріоритетного розвитку, збільшення інтелектуального капіталу. Принцип правонаступництва зобов'язує законодавця творити новий закон, дбаючи про добрі традиції старого закону.

Аналогічні позитиви і негативи інтелектуалізації суспільства споріднюють нас з країнами СНД [4, с. 240]. Для переважної кількості країн СНД вступ до ЄС не є їх політичною метою, тому суттєвого значення набула системна оцінка прогресу країн щодо захисту прав інтелектуальної власності [2, с. 98]. Це виразилось у Модельному Кодексі інтелектуальної власності для держав-учасниць СНД, прийнятому на 34-ому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї постановою № 34-6 від 7 квітня 2010 р. Саме такий Кодекс слід сприймати в якості особливої форми реалізації права інтелектуальної власності, в якому знайшли місце юридичні підстави для застосування в галузі права інтелектуальної власності.

Модельний Кодекс надає особливій актуальності, доцільності та корисності запозичення Європейського досвіду при вдосконаленні існуючої в Україні системи захисту прав та дає простір для аналізу можливості запровадження проміжних судових заходів у законодавстві України – ст. 23 «Попередні способи захисту (проміжні судові заборони), які застосовуються у Франції, Австрії, Німеччині. Наприклад, враховуючи суспільний резонанс, з профілактичною метою запобігання правопорушень у галузі інтелектуальної власності в суді в адміністративному, цивільному і кримінальному порядку передбачається опублікування в ЗМІ списків правопорушників за окремою ухвалою суду. Можливим буде застосовувати проміжні судові заборони, подані в Главі 1 «Загальні положення про інтелектуальну власність» до захисту: права інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право); на виконання, фонограму і програму (передачу) організації мовлення (суміжні права); на наукове відкриття; на винахід, корисну модель, промисловий зразок; на топографію (топологию, компоновання) інтегральної мікросхеми; на раціоналізаторську пропозицію; на сорт рослин, породу тварин (селекційне досягнення); на комерційне (фірмове) найменування; на знак для товарів і послуг (товарний знак і знак обслуговування); на географічне зазначення; на комерційну таємницю (ноу-хау) – Глави 2-12. Слід зауважити, що Модельний Кодекс не виключає у разі виникнення необхідності звернення до процедури медіації відповідно до принципу застосування правил міжнародного договору, якщо його стороною є держава-учасниця СНД.

Загалом, Модельний Кодекс інтелектуальної власності за змістом і формою відповідає своєму головному завданню – спрямованості на забезпечення єдиного регулювання майнових і пов'язаних з ними особистих немайнових відносин, які виникають у зв'язку зі створенням і використанням об'єктів інтелектуальної власності, а також охороною прав на такі об'єкти.

Таким чином, ззовні почалася кодифікація законодавства України в галузі права інтелектуальної власності, яка дасть змогу комплексного розв'язання не тільки внутрішніх міжгалузевих суспільно-правових проблем, а й тих, що мають транскордонний характер. Ми б суттєво покращили міжнародний імідж України, якби продемонстрували світу свою здатність вирішувати актуальні проблеми захисту прав інтелектуальної власності, задекларовані Конституцією України, під час головування в Раді Європи в 2011 р.

#### **Список літератури:**

1. *Дорошенко О.* Ще раз про патентний суд / О. Дорошенко // Право України. – 2011. – № 3. – С. 40–44.
2. *Капіца Ю.* Особливості гармонізації законодавства країн СНД із законодавством Європейського Союзу в сфері охорони інтелектуальної власності / Ю. Капіца // Право України – 2011. – № 3. – С. 66–70.
3. *Пархоменко О. В.* Інформація і знання: взаємозв'язок / О. В. Пархоменко. – К.: ДПВ, 2010. – 268 с.
4. *Пічкур О. В.* Проблеми адаптації законодавства в Україні в сфері інтелектуальної власності до відповідного законодавства Європейського Союзу / О. В. Пічкур // Проблеми підготовки фахівців з інтелектуальної власності, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності в Україні. Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції. – 20–22 квітня – 2010 р. – С. 126-128.

#### **Мельниченко В. Р. Міжгалузевий підхід до вирішення проблем в галузі права інтелектуальної власності**

У статті проведений аспектний аналіз проблемного стану інтелектуальної власності в Україні з урахуванням різних чинників, що на нього впливають. Показано міжгалузевий суспільно-правовий характер проблем сучасного українського суспільства в процесі його інтелектуалізації. Висвітлено шляхи оптимізації захисту прав інтелектуальної власності.

*Ключові слова:* інтелектуалізація суспільства, право інтелектуальної власності, захист прав інтелектуальної власності в суді в адміністративному, цивільному і кримінальному порядку, попередні способи захисту (проміжні судові заборони).

#### **Мельниченко В. Р. Межотраслевой подход к решению проблем в области права интеллектуальной собственности**

В статье проведенный аспектный анализ проблемного состояния интеллектуальной собственности в Украине с учетом разных факторов, которые на него влияют. Показан межотраслевой общественно-правовой характер проблем современного украинского общества в процессе его интеллектуализации. Освещены пути оптимизации защиты прав интеллектуальной собственности.

*Ключевые слова:* интеллектуализация общества, право интеллектуальной собственности, защита прав интеллектуальной собственности в суде в административном, гражданском и криминальном порядке, предварительные способы защиты (промежуточные судебные запреты).

#### **Melnichenko V. The interbranch approach to the decision of problems in the field of intellectual property right**

The article presents an aspectual analysis of the problematic state of intellectual property in Ukraine taking various factors into account that impact on such state. It shows the inter-branch social and legal character of the problems of modern Ukrainian society in its intellectualization process. The article also expands on the ways of optimizing the protection of intellectual property rights.

*Key words:* intellectualization of society, intellectual property rights, protection of intellectual property rights through the administrative, civil and criminal proceedings, preliminary means of protection (interim court injunctions).